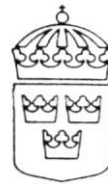

Motion till riksdagen

1987/88:Ub626

av Pär Granstedt m. fl. (c)

om högre utbildning och forskning

Mot.
1987/88
Ub626

I centrens partimotion 1987/88:Ub801 om utbildningsfrågor framhålls kvalitet, tillgänglighet och decentralisering som övergripande mål för utbildningspolitiken. Detta är utgångspunkter också för de förslag beträffande högre utbildning och forskning som framläggs i denna motion. Vi vill här hänvisa till det principresonemang som förs i partimotionen. För högskolans del betonas bl. a. att den fortgående urholkningen av den grundläggande högskoleutbildningens resurser måste upphöra och anslagsnivån inom några år återställas till det reella värde som gällde i början på 1980-talet. Här föreslår vi ett antal resursförstärkningar som vi anser bör komma till stånd redan nästa budgetår.

I partimotionen föreslås vidare en parlamentarisk organisationsöversyn i syfte att åstadkomma ett mer decentraliserat beslutsfattande, ett entydigt regionalt ansvar för olika högskolor, en friare studiegång och ett förenklat anslagsystem. Här återkommer vi till vissa åtgärder som vi anser bör genomföras redan nu, bl. a. för att säkerställa högskoleutbildning också utanför de egentliga högskoleorterna. Vi tar också upp ett antal frågor av betydelse för att stärka de mindre högskolorna i landet.

Pedagogisk utveckling

De pedagogiska frågorna väger inte särskilt tungt i högskolans arbete. Utvecklingen inom högskolorna gör dock att allt större pedagogiska krav måste ställas på lärarna. En god pedagogisk kvalitet i undervisningen innebär givetvis att studenterna tillgodogör sig materialet snabbare och lättare och att risken för studieavbrott och studieförseningar minskas. Det är därmed ett bra sätt att förbättra resursanvändningen inom högskolan.

UHÄ bör därför få i uppdrag att utarbeta ett program för den pedagogiska utvecklingen inom högskolans grundutbildning. Ett viktigt inslag i detta program bör vara att alla högskollärare får pedagogisk utbildning och att sådan utbildning framöver blir ett behörighetskrav för lärartjänst på högskolan. Det finns också anledning att förstärka de pedagogiska utvecklingsenheternas roll på högskolorna och att förbättra deras resurser.

Professorerna bör ges en viktigare roll också i grundutbildningen. Det skulle kunna innebära en viktig kvalitetsförstärkning om studenterna åtminstone på B- och C-nivå genom sina professorer orienterades om det senaste på forskningsfronten inom resp. ämne. En sådan kontakt bör också

vara av värde för professorerna i deras egenskap av ledande ämnesföreträdare och ofta institutionschefer. Någon form av undervisningsplikt inom grundutbildningen bör därför införas för professorer.

Riksdagen bör hemställa att regeringen tar initiativ för att höja den pedagogiska kvaliteten inom högskolan i enlighet med vad som har anförts här.

Uppdragsutbildning

Uppdragsutbildningen har kommit att bli en betydelsefull del i många högskolors verksamhet. Rätt genomförd kan också uppdragsutbildningen innebära en breddning av högskolans resursbas som i sin tur kan göra det lättare att hålla en hög standard i fråga om utrustning och en hög kompetens på lärarsidan. Ur avnämarnas synpunkt är det naturligtvis av största värde att kunna dra nytta av det kunnande som finns vid våra högskolor. Att högskolans kompetens kommer till nytta på så bred bas som möjligt är också ett allmänt samhällsintresse.

Uppdragsutbildningen är dock inte utan problem. Om kostnadstäckningen blir för svag kan denna verksamhet ta resurser från högskolan i övrigt. En risk finns också att uppdragsutbildningen drar till sig de bästa lärarkrafterna till men för övriga studenter. En annan risk kan vara att uppdragsutbildning blir en möjlighet att mot betalning gå förbi köer och spärrar som hindrar andra studenter att nå den utbildning de önskar.

Om uppdragsutbildningen blir för dominerande vid en högskola kan man befara att avnämarna i allt för hög grad kommer att styra denna högskolas utveckling.

För att förebygga sådana problem fastställde riksdagen ett antal principer och regler för uppdragsutbildningen. Även om endast kort tid förflutit sedan dessa regler fastställdes finns det anledning att redan nu göra en utvärdering av uppdragsutbildningen, undersöka hur väl de uppsatta principerna tillämpas och huruvida de är tillräckliga. Denna utvärdering bör sedan ligga till grund för förslag till eventuella åtgärder. Riksdagen bör hos regeringen begära en sådan utvärdering.

Jämställdhetsfrågor

Den bristande jämställdhet mellan män och kvinnor som fortfarande präglar de flesta samhällsområden är påtaglig också på högskolan. Inom grundutbildningen är könsfördelningen jämn som helhet sett men ojämnheterna är stora om man ser till olika utbildningslinjer. Inom forskarutbildningen är redan skillnaderna stora, då endast en mindre del av dem som genomgår forskarutbildning kvinnor. Detta är givetvis en viktig bidragande orsak till att kvinnorna också är i klar minoritet bland högskolans lärare, i synnerhet lärare med doktorsexamen. Bland professorerna slutligen återfinns endast ett fåtal kvinnor.

Denna situation, att kvinnorna blir allt mera sällsynta ju högre upp i den akademiska karriären man når, är givetvis helt oacceptabel ur jämställdhets-

synpunkt. Det låter ana karriärhinder för kvinnorna som måste betraktas som orättvisa. Det innebär också att den akademiska världen är starkt mansdominerad vilket kan ha betydelse för både utbildningens och forskningens inriktning. Slutligen innebär den könsmissiga snedfördelningen att för vårt land viktiga begåvningsresurser inte tas till vara på rätt sätt.

Att åstadkomma bättre jämställdhet inom högskolan måste därför vara en viktig uppgift för statsmakterna. Regeringen bör ge UHÄ i uppdrag att genomföra en brett upplagd undersökning av karriärhindren för kvinnor inom högskolan och föreslå de åtgärder som den undersökningen ger vid handen. Redan nu bör regeringen vidta åtgärder för att få en jämnare könsfördelning inom högskolans beslutande organ och inom förslagsnämnder vid tillsättning av professorer. Likaså är det viktigt att regeringen bevakar att forskningsprojekt inom områden med starkt kvinnointresse får en bättre ställning vid anslagstilldelning. Vi återkommer senare i motionen till förslag om bättre anslag för jämställdhetsforskning. Riksdagen bör hemställa hos regeringen om åtgärder på jämställdhetsområdet av det slag som vi här har föreslagit.

Studentinflytande

Det är betydelsefullt att studenterna har goda möjligheter att påverka såväl sin arbetssituation inom högskolan som sin sociala situation under studietiden. Olika former för studerandeflytande inom högskolevärlden har också en lång tradition.

Det viktigaste instrumentet för studenternas inflytande i dag är kårerna. Kårerna är representerade inom olika beslutsorgan i högskolan och svarar också för studenternas självstyre i fråga om sociala funktioner som studerandehälsövård, studentbostäder, fritidsaktiviteter för studenter etc. Kårobligatoriet i förening med ett rikt utvecklat partiväsen innebär att kåren har karaktären av en kommun där alla är med och har rösträtt och där skillnader i värderingar kommer till uttryck i partierna. I åratal har röster höjts för att kårobligatoriet skulle avskaffas och kåren förvandlas till en facklig organisation. Opinionsen för och emot kårobligatoriet har under årens lopp svängt betydligt.

Nackdelen med avskaffande av kårobligatoriet är att kårens roll att representera samtliga studenter, och alla studenters rösträtt i kåren, skulle upphöra. Det har förutsatts att sociala funktioner som studerandehälsövård och studentbostäder skulle tas över av landsting resp. primärkommun, med ett minskat studerandeflytande på dessa verksamheter som följd. Det är inte heller självklart att kåren skulle kunna fungera som valkorporation för att utse studeranderepresentanter inom olika beslutsorgan i högskolan på samma sätt som nu.

Vad som talar för en förändrad situation för studentkårerna är framför allt det låga valdeltagandet i kårvalen – ofta omkring 10 %. Det är ett uttryck för studenternas likgiltighet för kåren och innebär att kåren de facto knappast kan anses representera mer än en minoritet bland studenterna. Den nuvarande formen för studentinflytande kan därför inte anses vara tillfreds-

ställande. Vi föreslår därför att frågan om studentinflytande och kårernas ställning och uppgifter blir föremål för en särskild utredning med parlamentariskt inslag och med representation för högskolor och för studenter.

I detta sammanhang finns det anledning att också studera hur pass väl de studerandes sociala behov löses i dag. Det kan ifrågasättas om studenterna får sin hälsovård ordnad på ett sätt som är likvärdigt med andra medborgargrupper. Också bostadsfrågan behöver studeras närmare. Endast cirka 25 % av studenterna bor i studentbostäder. En stor grupp bor givetvis i föräldrahem eller har eget hushåll i det vanliga bostadsbeståndet. Gruppen studenter med provisoriska och otillfredsställande bostadslösningar är dock inte så liten. Det finns inte särskilt mycket kunskap om detta. Det är rimligt att den av oss föreslagna utredningen om studerandeflyttandet också tar upp dessa studentsociala frågor till granskning.

Decentralisering av den högre utbildningen

I centerns partimotion redovisas vår principiella syn på betydelsen av en decentralisering av den högre utbildningen. Det innebär att såväl de mindre som de medelstora högskolorna behöver stärkas i fråga om resurser för utbildning och forskning och att högre utbildning måste säkerställas också på orter utanför de egentliga högskoleorterna.

I partimotionen föreslås att regeringen presenterar ett femårsprogram för utbyggnad av de mindre högskolorna med utgångspunkt ifrån de strukturplaner som UHÄ presenterat i årets anslagsframställning. Vi kommer här att under olika anslagposter ta upp resursförstärkningar till de mindre högskolorna. Bl. a. föreslås ett särskilt anslag på 70 milj. kr. att användas för regionalpolitiskt motiverade satsningar framför allt vid de mindre och medelstora högskolorna. Vidare föreslår vi ett särskilt anslag på 47 milj. kr. att användas för högskolelektors m. fl. forskning främst vid de mindre högskolorna. 50 milj. kr. bör avsättas för decentraliserad högskoleutbildning utanför högskoleorterna. Vi föreslår vidare att en idrotthögskola skall inrättas inom ramen för högskolan i Falun/Borlänge. Vidare föreslås att nya grundskollärlinjen med inriktning på tidigare års kurser skall inrättas vid högskolorna i Gävle/Sandviken och i Kalmar samt att förskollärlinjen skall inrättas i Borås och i Uppsala. En allmän utbildningslinje, informationslinjen på 120 poäng, föreslår vi skall inrättas fr. o. m. 1988-07-01 vid högskolorna i Örebro, Växjö, Karlstad, Jönköping och Sundsvall/Härnösand.

I centerns partimotion framhålls behovet av att vissa ytterligare högskolor kommer till. Lokaliseringorter som nämns är Blekinge, Gotland, Fyrstadsområdet, Piteå, Kiruna och Södertörn. Riksdagen bör redan nu besluta att nya högskolor skall inrättas i Blekinge och i Fyrstad från 1989-01-01. Beträffande de övriga etableringsförslagen bör regeringen återkomma till riksdagen.

Det är viktigt att en vetenskaplig kompetens kan byggas upp också vid de mindre och medelstora högskolorna. När en tillräcklig sådan kompetens byggts upp är det naturligt att det också skall vara möjligt att inrätta professurer. Faktum är att redan nu ett stort antal professorer knutits till dessa högskolor, i vissa fall med ekonomiskt stöd från näringslivet. Det är

givetvis önskvärt att de också skall ha möjlighet att knyta till sig professorer på hel- eller deltid genom ett mera reguljärt tillsättningsförfarande och bygga upp erforderliga forskningsresurser kring dem.

Det system som nu växer fram innebär att det också bedrivs en betydande forskarutbildning vid en del av de mindre och medelstora högskolorna. Även den verksamheten måste kunna inordnas i det reguljära högskolesystemet.

Aktuella för att kunna bygga upp fasta forskningsresurser inom speciella kompetensområden är främst de medelstora högskolorna: Örebro, Karlstad och Växjö. I speciella fall bör det också kunna vara tänkbart vid mindre högskolor. Inrättandet av en idrottshögskola vid högskolan i Falun/Borlänge innebär således att idrottsvetenskapliga professurer knyts till denna högskola.

Eftersom basen för fasta forskningsresurser vid mindre och medelstora högskolor med nödvändighet kommer att vara mycket smal är det viktigt att lämpliga samarbetsformer etableras med berörda universitetsfakulteter. Samtidigt bör de speciella möjligheter till tvärvetenskapligt samarbete som en mindre högskola erbjuder tas till vara.

Om etablerande av fasta forskningsresurser godtas också vid mindre och medelstora högskolor innebär inte detta att universitetens särställning upphör. Det som kännetecknar universiteten är att de spänner över hela det akademiska fältet (universitets-helhet). Att fasta forskningsresurser kan byggas upp och fungera väl vid mindre och mer specialiserade högskolor är redan ett etablerat faktum genom t. ex. de konstnärliga högskolorna och olika typer av specialiserade forskningsinstitut. Det är viktigt att denna möjlighet står öppen också vid de nya mindre och medelstora högskolorna. I vilken utsträckning detta kan ske i praktiken måste göras beroende av den vetenskapliga utvecklingen vid resp. högskola.

Vad vi här anfört om fasta forskningsresurser vid de mindre och medelstora högskolorna bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Internationalisering

Vetenskapen är till sin karaktär internationell. En intensiv samverkan mellan svenska högskolorna och annan svensk vetenskaplig verksamhet och likadana institutioner i vår omvärld är därför av allra största betydelse. Detta behov av omfattande och intima internationella kontakter gäller såväl forskare som studenter inom grundutbildningen.

Det finns anledning att med särskilt stort intresse se på utvecklingen inom EG. Inom det s. k. Erasmusprojektet bygger man för närvarande upp möjligheter för studenter att med stor frihet välja studieort inom EG-området. Detta kommer givetvis att skapa kontaktmöjligheter och erfarenhetsutbyte av stort värde för den fortsatta utvecklingen. Det är viktigt att Sverige om möjligt blir delaktigt i detta projekt. Regeringen bör i förhandlingar med EG med all kraft verka för att Sverige inte ställs utanför. Skulle ett svenskt fullvärdigt deltagande i Erasmusprojektet inte visa sig vara möjligt måste vi genom bilaterala avtal tillförsäkra oss ett studentutbyte som någorlunda kan ersätta deltagandet i Erasmusprojektet. Likaså bör Sverige

eftersträva att bygga upp ett system med bilaterala avtal som underlättar studentutbyte med t. ex. USA, Japan, Östeuropa och länder i Tredje världen.

Det nordiska utbytet är av särskilt stor betydelse för oss. Här måste strävan vara att skapa en situation där det råder full frihet för nordiska studerande att bedriva studier vid vilken nordisk läroanstalt som helst. Det bör vara en parallell till den fria nordiska arbetsmarknaden. Givetvis skall fulla studiesociala förmåner gälla oavsett i vilket nordiskt land man studerar. Sverige bör i Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet verka för en överenskommelse av detta slag.

Det internationella utbytet inom forskningen är betydligt mer etablerat än för studenternas del. Samtidigt växer behovet av internationella kontakter ständigt. Det är viktigt att högskolor och andra forskningsinstitutioner har tillräckliga resurser för att aktivt delta vid internationella forskningsutbytet. I det här sammanhanget vill vi framhålla vikten av att Sverige utnyttjar möjligheten till medlemskap i SCIENCE-projektet inom EG som syftar till att öka rörligheten för forskare inom främst naturvetenskap, medicin och teknik. Det vore ytterst olyckligt om Sverige på grund av finansieringsproblem ställdes utanför detta projekt. Om ytterligare medelstillskott är nödvändigt för att finansiera det svenska deltagandet i SCIENCE-programmet bör regeringen återkomma till detta i tilläggsbudget.

Insatser för forskarutbildningen

För en positiv vetenskaplig utveckling i vårt land är det viktigt att det uppfattas som attraktivt att söka sig till forskarutbildning. De ekonomiska villkoren spelar härvidlag en stor roll. Det är uppenbart att utbildningsbidrag inte är ett tillfredsställande sätt att finansiera en forskarutbildning. Det är också en allmän strävan att ersätta utbildningsbidragen med doktorandtjänster. En viss sådan övergång har redan skett men takten är alltför långsam. För att säkerställa att doktorandtjänster inom en framtid blir det normala sättet att finansiera forskarutbildning bör regeringen framlägga för riksdagen en plan på hur utbildningsbidragen inom de närmaste åren skall kunna ersättas med doktorandtjänster.

Det är också viktigt att säkerställa arbetsmarknaden för dem som har doktorsexamen. Mot den bakgrunden och av allmänna kvalitetskäl bör doktorsexamen införas som behörighetsvillkor till vissa högre tjänster inom statsförvaltningen.

Teknisk sektor

Det är viktigt med fortsatta kvalitativa förstärkningar inom de tekniska utbildningarna. UHÅ:s förslag om förstärkningar av basresurserna med sammanlagt 2 milj. kr. för civilingenjörsutbildningen, 2 milj. kr. för ingenjers- och teknikerutbildningen och 0,5 milj. kr. för den yrkestekniska högskoleutbildningen är enligt vår uppfattning mycket välmotiverat. Anslaget under D8. Utbildning för tekniska yrken bör därför räknas upp med 4,5 milj. kr. i jämförelse med regeringens förslag.

Projektet Bergslagens tekniska högskola är ett utmärkt exempel på hur man i samverkan mellan mindre och medelstora högskolor och tekniska högskolor och universitet kan skapa en god teknisk högskoleutbildning. Det finns anledning att tro att denna satsning kommer att vara mycket gynnsam ur både utbildnings- och näringslivssynpunkt för Bergslagen. Även på andra håll i landet finns det anledning att börja bygga upp "nätverkshögskolor" av samma slag. Som ett nästa steg föreslår vi att UHÄ får i uppdrag att ta initiativ till planeringen av en liknande teknisk utbildningssatsning i sydöstra Sverige – "Smålands tekniska högskola".

Riksdagen har beslutat att en civilingenjörsutbildning, teknisk fysiklinje, skall inrättas vid universitetet i Umeå. Detta skulle enligt regeringens förslag innebära att den nya matematisk-naturvetenskapliga linjen inte i sin helhet infördes vid universitetet i Umeå förrän tidigast fr. o. m. budgetåret 1989/90. UHÄ har föreslagit att detta i stället sker fr. o. m. budgetåret 1988/89 men att den tekniska fysiklinjen inte inrättas. Enligt vår uppfattning så bör riksdagens beslut om inrättande av teknisk fysiklinje i Umeå stå fast. Detta bör dock inte hindra att den matematisk-naturvetenskapliga linjen i sin helhet anordnas vid universitetet i Umeå redan fr. o. m. budgetåret 1988/89. Bl. a. regionalpolitiska skäl talar för att så sker. För att säkerställa att så kan ske bör anslaget till Umeå universitet inom denna sektor räknas upp med 300 000 kr.

UHÄ har föreslagit att poängtalet för brandingenjörslinjen vid universitetet i Lund räknas upp från 100 till 120 poäng. Detta förutsätts inte medföra några kostnadsökningar. Regeringen avstyrkte dock förslaget. Enligt vår uppfattning är förslaget väl motiverat främst med hänsyn till jämförbarheten med väg- och vattenbyggnadslinjen.

Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken

Inom AES-sektorn är behovet av kvalitetsförstärkningar mycket påtagligt. Per capita-anslagen är här genomgående lägre än för andra utbildningssektorer. Särskilt stora är problemen för ekonomlinjen, juristlinjen och psykologlinjen. Vi föreslår därför ett tillskott med 10 milj. kr. för kvalitetsförstärkningar inom AES-sektorn.

Från fackligt håll har det framförts förslag om att en särskild förvaltningshögskola skall inrättas. Den skulle kunna medverka till att bredda rekryteringsunderlaget för den offentliga förvaltningen och bidra till kompetensutvecklingen på området. Den skulle, förutom grundutbildningen, kunna tjäna ett viktigt syfte för att tillfredsställa det stora fort- och vidareutbildningsbehov som föreligger. Den bör också kunna vara ett centrum för forskning på området.

Enligt vår mening bör UHÄ få i uppdrag att utreda en sådan utbildning, i samverkan med kommun- och landstingsförbundet och de offentliganställdas fackliga organisationer. Lokaliseringen bör ske med beaktande av regionalpolitiska hänsyn. En tänkbar lokaliseringsort kan vara Östersund.

Utbildningar för vårdyrken

Under det gångna året har diskuterats en förstärkning av läkarutbildningen i Umeå med 20 platser. Detta berördes bl. a. i utbildningsutskottets betänkande 1986/87:18. Regeringen avvisar nu tanken med hänvisning till att det inte föreligger något behov av ytterligare utbildningsplatser på läkarlinjen.

Enligt vår uppfattning är det mycket angeläget att den utbyggnad av läkarutbildningen i Umeå som har diskuterats verkligen kommer till stånd. Problemen att rekrytera läkare till Norrland, och i synnerhet dess inland, är fortfarande betydande. Erfarenheten visar att benägenheten att söka tjänst i Norrland är betydligt högre bland läkare som utexaminerats i Umeå än bland dem som kommer från andra lärosäten. En risk för läkaröverskott som framhålls från läkarförbundet bör inte mötas genom att hålla tillbaka läkarutbildningen i Umeå utan snarare genom begränsningar på andra håll. Vi föreslår därför att riksdagen beslutar att läkarlinjen i Umeå skall byggas ut med 20 intagningsplatser och att detta sker genom omfördelning från andra läkarutbildningar i landet.

Centern motsatte sig nedläggningen av tandläkarutbildningen i Malmö. Numera bedömer man att en utökning av tandläkarutbildningen kommer att bli nödvändig i framtiden. Det understryker ytterligare behovet av att den kompetens som finns i tandläkarhögskolan i Malmö bibehålls för framtiden. Vi föreslår därför att tandläkarlinjen återinrättas i Malmö genom att sammanlagt 40 intagningsplatser överförs från Göteborg och Stockholm.

Regeringen föreslår att påbyggnadslinjerna i anslutning till hälso- och sjukvårdslinjen skall skäras ner med sammanlagt 200 platser. Med hänsyn till behovet av kvalificerad personal inom sjukvården är detta en mycket olycklig åtgärd. Den föreslagna nedskärningen bör därför inte komma till stånd. Anslaget till utbildning för vårdyrken bör räknas upp med 792 000 kr.

Utbildning för undervisningsyrken

Centern motsatte sig nedläggningen av lärarutbildningarna i Gävle/Sandviken och i Kalmar i samband med övergången till den nya grundskollärlinjen. Enligt vår uppfattning är behovet av utbildade lärare större än vad regeringen räknat med. Detta har också delvis bekräftats redan av den hittillsvarande utvecklingen. Det är samtidigt mycket viktigt att lärarutbildningen bedrivs i decentraliserade former för att underlätta för dem som söker sig till lärarutbildning, för att främja rekryteringen av lärare över hela landet och som underlag för en fortbildningsverksamhet över hela landet. Lärarutbildningen spelar också en viktig roll för bredden i en mindre högskolas utbildningsutbud. Vi föreslår därför att riksdagen beslutar att utöka planeringsramarna för grundskollärlinjen för utbildning av lärare för årskurs 1-7 med sammanlagt 240 intagningsplatser och att denna utbildning inrättas vid högskolorna i Kalmar och Gävle/Sandviken med vardera 120 intagningsplatser. För att finansiera detta bör anslaget räknas upp med 4,5 milj. kr.

Centerpartiet motsatte sig också nedläggningen av förskollärlinjen i Borås och Uppsala. Här har utvecklingen på ett mycket påtagligt sätt visat det okloka i riksdagsmajoritetens beslut. Den nedskärning av förskollärlä-

bildningen som motiverade nedläggningarna i Borås och Uppsala visade sig vara förhastad och det har blivit nödvändigt att åter öka utbildningskapaciteten för att möta efterfrågan. Vi anser, i likhet med en stark minoritet inom UHÄ:s styrelse, att denna utökning i första hand bör förverkligas genom ett återupptagande av utbildningarna i Borås och Uppsala. Vi föreslår därför att förskollärlinjen återinrättas i Borås och Uppsala med vardera 90 platser. Detta bör ske genom omfördelning av platser i förhållande till regeringens förslag. Om det bedöms lämpligt bör UHÄ vara oförhindrat att i sammanhanget utnyttja också den reserv på 120 platser som föreslås i budgetpropositionen.

Regeringen föreslår att utbildningsarvodet skall återinföras för studerande på vårdlärlinjen vilket är utmärkt. Samtidigt föreslås dock en neddragning av antalet nybörjarplatser med sammanlagt 168 platser. Detta innebär att mer än 40 % av utbildningskapaciteten på detta område skulle bortfalla. Motivet är det dåliga sökandentresset. Med hänsyn till att utbildningsarvode samtidigt införs för att öka intresset att söka sig till utbildningen förefaller en så kraftig neddragning omotiverad. Eftersom arbetsmarknadsläget för vårdlärare är svagt kan ändå en viss neddragning vara motiverad och vi föreslår att den genomförs med hälften av vad regeringen förordat. Anslaget bör därför räknas upp med 300 000 kr.

Regeringen föreslår att den särskilda utbildningslinjen för hemspråkslärare avskaffas. En sådan åtgärd skulle avsevärt försvåra rekryteringen av hemspråkslärare. Frågan om hemspråksundervisningen behandlas närmare i vår motion om grundskolan och gymnasieskolan. Här föreslår vi att regeringsförslaget att avskaffa hemspråkslärlinjen avslås.

För närvarande pågår ett intensivt försöks- och utvecklingsarbete på gymnasieskolans studieförberedande utbildningsvägar. Samtidigt förbereds en reform för den gymnasiala yrkesutbildningen.

Tillsammantaget innebär detta att behovet av en ny läroplan för hela gymnasieskolan blir alltmer akut och skolministern aviserar också detta i budgetpropositionen. En ny läroplan beräknas föreligga i början av 1990-talet.

Mot denna bakgrund synes det oss föga välbetänkt att nu genomföra stora förändringar i utbildningen av lärare för gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Först bör riksdagen fatta beslut om gymnasieskolans framtid och därefter bör lärarutbildningen anpassas.

Lokala och individuella linjer samt fristående kurser

Det s. k. LIE-anslaget har tidigare fördelats genom regionstyrelserna. Eftersom regionstyrelserna avvecklas måste riksdagen nu besluta om fördelning till varje enskild högskola. Detta är en tillbakagång till en ökad centralstyrning inom högskolan som är beklaglig. Det kommer också att leda till minskad flexibilitet i anslagsanvändningen, mindre möjligheter till kombinerade satsningar som Bergslagens tekniska högskola och en osäkerhet om vem som har ansvaret för att bygga upp högskoleutbildningar också utanför högskoleorterna.

Det är enligt vår uppfattning mycket viktigt att högskoleutbildningar kan erbjudas på så många orter som möjligt, således utanför de egentliga högskoleorterna. Sådana utbildningar kan ha karaktären av regelbundet återkommande kurser med stor efterfrågan. Man bör också kunna ge längre kurser av mera fullständig karaktär i sådana orter. Sådana mera omfattande utbildningar kan vara lämpligt att inrätta för en begränsad tidsperiod så att när utbildningsbehovet tills vidare är täckt verksamheten kan flyttas över till en annan ort.

För att säkerställa en sådan kursverksamhet föreslår vi ett nytt anslag för "decentraliserad kursverksamhet" på sammanlagt 50 milj. kr. Det bör fördelas på länsanslag med utgångspunkt från länets invånarantal och handhas av resp. högskolestyrelser. UHÄ bör upprätta ett förslag på hur länsanslagen skall fördelas mellan högskolestyrelserna. Ett anslag skall inte vara avsett enbart för verksamhet organiserad av resp. högskola utan kunna användas för att finansiera kurser med lärare också från andra högskolor. Anslaget skall finansieras genom en omfördelning av 10 % av det anslag för lokala individuella linjer och fristående kurser som föreslås i budgetpropositionen och genom ett tillskott av nya medel på 1,4 milj. kr.

De fristående kurserna har en viktig uppgift i den forskningsförberedande utbildningen. En god kvalitet i de fristående kurserna är således viktig för att skapa en god rekryteringsbas till forskarutbildningen. Vi föreslår därför ett tillskott på 10 milj. kr. till anslaget för kvalitetsförbättrande åtgärder med tonvikt på kurser på C-nivå.

Idrottshögskola i Falun

I betänkande 1986/87:26 begärde utbildningsutskottet att frågan om en självständig högskoleenhet för fysisk fostran och idrott skyndsamt skulle prövas av regeringen. Riksdagen ställde sig bakom detta. Regeringen förverkligade önskemålet så till vida att en särskild utredare tillkallades för att studera frågan om utbildning och forskning inom fysisk fostran och idrott. I direktiven skrevs dock in att förslag från utredaren skulle kunna genomföras med oförändrade eller minskade resurser. Eftersom det är praktiskt taget omöjligt att tänka sig en ny högskoleenhet för fysisk fostran och idrott utan att det alls kostar mera pengar innebar detta direktiv att regeringen gick emot riksdagens ställningstagande. Utredaren kom också mycket riktigt fram till att en särskild högskoleenhet inte borde komma till stånd.

Enligt vår uppfattning kan regeringen således inte anses ha genomfört riksdagens uppdrag. Det är därför nödvändigt att riksdagen nu tar ställning i principfrågan. Regeringsförslaget som innebär en fortsatt uppsplittring av utbildnings- och forskningsresurserna på området bör avvisas. I stället bör riksdagen besluta om att en högskola för fysisk forskning och 120-poängsutbildning i ämnet Idrott skall etableras i Falun knuten till den befintliga högskolan i Falun/Borlänge. De av regeringen föreslagna professurerna vid ett nyinrättat centrum för idrottsforskning i Stockholm bör placeras vid denna högskoleenhet tillsammans med erforderliga resurser för forskning och utbildning inkl. en allmän linje, idrottslinjen på 120 poäng.

Riksdagen har vid flera tillfällen uttalat att ny- eller omlokaliserad

verksamhet inom statligt verksamhetsområde i första hand skall lokaliseras till skogslänen. Det nu framlagda regeringsförslaget om ett nytt centrum för idrottsforskning i Stockholm stämmer således inte med riksdagens uttalande.

Mot. 1987/88
Ub626

Riksdagen bör uppdraga åt regeringen att i samband med tilläggsbudget presentera organisationsförslag och anslagsbehov med inriktning på att verksamheten i sin helhet skall kunna påbörjas 1 juli 1989 med ett uppbyggnadsskede från 1 januari samma år.

Fakultetsanslagen m. m.

Det anslag under D19 för jämställdhetsforskning som finns upptaget med 1 985 000 kr. motsvarar inte alls behovet. Med hänvisning till vad vi tidigare anfört om jämställdhetsfrågornas betydelse föreslår vi att detta anslag räknas upp med ytterligare 1 milj. kr. till 2 985 000 kr.

Det tidigare anslaget för högskolelektorers m. fl. forskning, som har särskild betydelse för forskningen vid de mindre högskolorna, fördelades i samband med 1987 års forskningsproposition på de olika fakultetsanslagen. Vi motsatte oss detta då och anser att anslaget bör återföras till D28. Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål. Det bör nu uppgå till 47 milj. kr. varav 37 milj. finansieras genom omfördelning från fakultetsanslagen och 10 milj. kr. genom en uppräknig i förhållande till regeringens förslag.

Miljöforskningsråd

Statens insatser för att finansiera forskning är fördelade på en mängd organ. Förutom universiteten och forskningsråden så finns ett antal specialiserade forskningsorgan och dessutom har flertalet statliga myndigheter egna forskningsanslag. Som vi tidigare framhållit vid upprepade tillfällen är denna stora anslagssplittring knappast ändmålsenlig och bidrar inte till kvalitet och djup i forskningen. En förenkling av anslagssystemet är därför angeläget. Huvudinriktningen bör vara att de rena forskningsanslagen bör samlas till universiteten och forskningsråden. De statliga fackmyndigheterna bör i stället ha anslag för utredningsarbete inkl. mycket kvalificerat sådant.

I samband med 1987 års forskningsproposition föreslog centerpartiet inrättandet av ett nytt forskningsråd, miljöforskningsrådet. Detta är viktigt för att säkerställa anslagsgivningen till miljöforskningen i samband med den omorganisation av forskningsanslagen som vi här har förordat. Miljöforskningsrådet bör på ett annat sätt än de redan befintliga forskningsråden ha en starkt tvärvetenskaplig inriktning. Erforderliga resurser för detta nya forskningsråd bör tillkomma genom omfördelning från organ som i dag har forskningsanslag på miljö-, arbetsmiljö- och energiområdet. Riksdagen bör begära att regeringen återkommer med förslag om inrättande av ett miljöforskningsråd och de omfördelningar av resurser som detta kräver.

Fusionsforskning

Sverige har tagit avstånd från fortsatt utbyggnad av kärnkraften. Detta ställningstagande måste anses gälla inte bara den fissionsteknik som för

närvarande är aktuell utan också framtida fusionsenergi. Mot den bakgrunden är det inte rimligt att Sverige deltar i det mycket kostnadskrävande forskningssamarbetet med EG på fusionsområdet. Sverige bör således lämna detta samarbete. Därmed kan det av regeringen föreslagna anslaget på 53 milj. för ändamålet dras in. Anslaget D35 Internationell forskningssamverkan bör således minskas med motsvarande belopp.

Regionalpolitiska insatser

Insatser på utbildningsområdet och inte minst inom den högre utbildningen är av mycket stor regionalpolitisk betydelse. Att bygga ut högskoleutbildningen i sysselsättningssvaga områden är ett av de mest verksamma medlen att påverka näringslivsutvecklingen på ett positivt sätt. Mot den här bakgrunden föreslår vi att ett särskilt anslag på 70 milj. kr. ställs till regeringens förfogande för regionalpolitiskt motiverade insatser inom högskolan. Dessa pengar bör framför allt användas för att bygga ut utbildning och forskning vid de mindre och medelstora högskolorna inom stödområdet och för kvalitetsförstärkande åtgärder vid universitetet i Umeå.

Utrustning

Bristen på lämplig utrustning är ett av de största kvalitetsproblemen inom högskolan.

Bankernas åtaganden innebär förbättringar för forskningsområdet. För grundutbildningen kvarstår dock problemen i oförändrad omfattning. Bl. a. för att förbättra den situationen beslutade riksdagen om nivåhöjning av den s. k. UHÄ-FRN-ramen. Regeringen har dock inte följt upp det beslutet i årets budgetproposition. Detta behandlas i en särskild motion av Pär Granstedt m. fl. (c, m, fp, vpk). Vi anser att anslaget för inredning och utrustning inom högskolan behöver räknas upp ytterligare för nästa budgetår. Vi föreslår därför en ökning med 50 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om insatser för att höja den pedagogiska kvaliteten inom högskolan,
2. att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av uppdragsutbildningen,
3. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för jämställdhet inom högskolan i enlighet med vad som anförts i motionen,
4. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om studentinflytande, studentsociala frågor och kårernas ställning och uppgifter,
5. att riksdagen beslutar uttala att högskola bör inrättas i Blekinge och Fyrstad (Trollhättan, Vänersborg, Uddevalla och Lysekil)
fr. o. m. 1989-07-01,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya högskolor på Gotland, i Skellefteå, Kiruna och Södertörn,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fasta forskningsresurser vid mindre och medelstora högskolor,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att främja internationalisering i högskolan,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att främja rekryteringen till forskarutbildningen,

10. att riksdagen beslutar att under D8, utbildning för tekniska yrken, anslå ett i förhållande till regeringsförslagen med 4,8 milj. förhöjt belopp om 932 303 000 kr.,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts i övrigt om teknisk sektor,

12. att riksdagen beslutar att för anslaget D9, utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken, anslå ett i förhållande till regeringsförslaget med 10 milj. förhöjt belopp om 387 253 000 kr.,

13. att riksdagen hos regeringen hemställer om utredning av behovet av en särskild förvaltningshögskola,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i övrigt anförts i motionen om AES-sektorn,

15. att riksdagen beslutar att under anslaget D10, utbildning för vårdyrken, anslå ett i förhållande till regeringsförslaget med 792 800 kr. förhöjt belopp om 431 113 000 kr.,

16. att riksdagen beslutar uttala att planeringsramen för läkarutbildning i Umeå bör öka med 20 platser genom omfördelning,

17. att riksdagen beslutar att tandläkarutbildningen i Malmö skall återupptas från den 1 januari 1989 med 40 intagningsplatser, att omfördelas från Stockholm och Göteborg,

18. att riksdagen beslutar att avslå förslaget om en nedskärning av påbyggnadslinjerna i anslutning till hälso- och sjukvårdslinjerna med 200 platser,

19. att riksdagen beslutar att till anslaget D11, utbildning för undervisningsyrken, anslå ett i förhållande till regeringsförslaget med 4,8 milj. förhöjt belopp om 817 665 000 kr.,

20. att riksdagen beslutar avslå förslaget om ny gymnasielärarytbildning,

21. att riksdagen beslutar avslå förslaget om att avskaffa hemspråksläroplanen,

22. att riksdagen beslutar att grundskolläroplaner inrättas vid högskolorna i Kalmar och Gävle/Sandviken med inriktning på tidigare årskurser och vardera 120 intagningsplatser,

23. att riksdagen beslutar att planeringsramarna för grundskolläroplanen med inriktning på tidigare årskurser ökas med 240 intagningsplatser till 1 860 platser,

24. att riksdagen beslutar att förskollärlinjen skall inrättas från den 1 juli 1988 i Borås och Uppsala med resp. 90 intagningsplatser,

25. att riksdagen beslutar att planeringsramarna för vårdlärlinjen skall vara 84 platser högre än regeringsförslaget, dvs. 1 704 platser,

26. att riksdagen beslutar att till anslaget D13, lokala och individuella linjer och fristående kurser, anvisa ett med 11,4 milj. kr. förhöjt belopp om 497 720 000 kr.,

27. att riksdagen beslutar att inom anslaget D13 50 milj. kr. skall avsättas för decentraliserad högskoleutbildning utanför de egentliga högskoleorterna att fördelas länsvis efter invånarantal,

28. att riksdagen beslutar att inom anslaget D13 10 milj. kr. skall användas för kvalitetsförbättringar inom kurser av betydelse för rekrytering till forskarutbildningen,

29. att riksdagen beslutar att en idrottshögskola skall inrättas i Falun med anknytning till högskolan i Falun/Borlänge omfattande 120-poängsutbildning i ämnet Idrott,

30. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i övrigt anförs i motionen i fråga om idrottshögskola,

31. att riksdagen beslutar inrätta professurer i fysiologi, resp. preventiv idrottsmedicin vid idrottshögskolan i Falun,

32. att riksdagen beslutar att under anslaget D19 anvisa 308 372 000 kr. varav 2 985 000 för jämställdhetsforskning,

33. att riksdagen beslutar att till anslaget D28, Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål, anvisa 75 798 000 kr. varav 47 milj. kr. för högskolelektorers m. fl. forskning,

34. att riksdagen beslutar bemyndiga regeringen att omfördela 37 milj. kr. från fakultetsanslagen till anslaget D28.

35. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om åtgärder mot anslagssplittringen inom den statligt finansierade forskningen.

36. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett miljöforskningsråd i enlighet med vad som anförs i motionen.

37. att riksdagen beslutar att Sveriges deltagande i EG:s fusionsforskningsprojekt skall upphöra,

38. att riksdagen beslutar att till anslaget D35, internationell forskningssamverkan, anslå ett i förhållande till regeringsförslaget med 53 milj. kr. lägre belopp om 195 081 000 kr.,

39. att riksdagen beslutar anslå 70 milj. kr. till regionalpolitiska insatser inom högskolan samt

40. att riksdagen beslutar att en allmän linje, informationslinjen, om 120 poäng inrättas vid högskolorna i Örebro, Växjö, Karlstad, Jönköping och Sundsvall/Härnösand fr. o. m. 1988-07-01.

Mot. 1987/88
Ub626

Stockholm den 26 januari 1988

Pär Granstedt (c)

Karl Boo (c)

Kerstin Göthberg (c)

Marianne Andersson (c)

Martin Olsson (c)

Larz Johansson (c)

Jan Hyttring (c)

Stina Gustavsson (c)

